

İKİNCİ ÖĞRETİM

KÜRESELLEŞMENİN
ÇEVRESEL ETKİLERİ

- Çevresel sorunların küreselleşmesi ile dünya ekonomik sisteminin küreselleşmesi arasında yakın bir ilişkinin var olduğu iddia edilmektedir. Batı kapitalizmi özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra tüm dünyaya hızla yayılmış, ekonomik ilişkiler ulusal sınırları kolaylıkla aşabilmiştir. Ekonomik sistemin dünya yüzeyinde yaygınlaşması sürecinde çevresel sorunlar da yaygınlaşmıştır. Bundan dolayı çevresel kaygı, çevresel eylemde bulunma, çevre politikaları gibi çevresel konular da ulusal sınırları aşp, küresel düzeyde ilgi çeken konular konumuna gelmişlerdir.

- Gelişmekte olan ülkeler modernleşme aracılığı ile, Batı toplumlarının eşitsiz toplumsal sistemini ithal ettiklerinde, bu ülkelerin toplumsal ve doğal çevresi çok boyutlu bir sömürü ile karşı karşıya kalır. Gelişmekte olan ülkelerin alt sınıfları ve doğal çevreleri sadece kendi ülkelerinin üst sınıfları tarafından sömürülmezler; bunun yanında gelişmiş ülkelerin alt ve üst sınıfları tarafından da sömürülürler. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki değişim ilişkileri, zenginlik ve çevresel riskin bu ülkeler arasında eşitsiz ve adaletsiz dağılımı ile sonuçlanmıştır. Zenginlik gelişmiş ülkelerde, yoksulluk ve çevresel risk gelişmekte olan ülkelerde toplanmıştır. Bundan dolayı, eşitsiz dağılım, modernleşmeyle doğrudan ilgili olarak kalıtsal bir nitelik taşır. Goldstone gibi bazı modernleşmeciler ve Isbister ve Wallerstein gibi Dünya Sistem Teorisinin savunucuları, modernitenin bir sonucu olan bu eşitsiz ve adaletsiz dağılımın kaçınılmaz ve tersine çevrilemez bir olgu olduğunu ifade ederler.

- Genellikle gelişmiş ülkelerin politikacıları ve uzmanları kendi ülkelerinin çevresel sorunlarına ve çevresel dengelerine karşı duyarlı olurlarken, gelişmekte olan ülkelerin aynı sorunlarına aynı ölçüde duyarlılık göstermezler. Gelişmiş ülkeler kendileri için çevre koruma ve temizleme teknolojileri üretirler. Bunun yanında, gelişmiş ülkeler çoğu zaman kendi tehlikeli atıklarını gelişmekte olan ülkelere ihraç ederek, bu atıkların tehlikelerinden uzaklaşabileceklerini düşünürler. Halbuki derin ekoloji perspektifine göre, tüm yerküre bir bütün ve tek bir çevre olarak yaşayan bir organizmadır, bundan dolayı dünyanın herhangi bir coğrafi bölgesinde ve herhangi bir toplumda ortaya çıkacak bir çevresel sorun eninde sonunda dünyanın diğer bölgelerini de etkileyecektir. Dolayısıyla tehlikeli çevresel atıkları uzağa göndermekle bunların mutlak etkilerinden kurtulmak mümkün değildir.

ÇEVRESEL SORUNLARIN KÜRESELLEŞMESİ

BAŞLICA KÜRESEL SORUNLAR

- Doğal hayatın dengesinin bozulması ekosistemin tahrip olması genel olarak insan yerleşiminin ya da sanayi tesislerin bulunduğu bölgelerde daha sık görülmektedir. Bozulan doğal denge canlı cansız tüm varlıkları tehdit etmektedir. İnsanlar kendi rahatlarını sağlamak ve tüketim sektöründe girdi ve ham madde olarak kullandıkları maddeleri sağlamak için doğayı tahrip ederken, tüketim sonrası oluşan atıkları da tekrar doğaya göndererek tahribatı sürdürmektedirler.

KÜRESEL ISINMA

- Küresel ısınma küreselleşmenin sebep olduğu en büyük sorunların başında gelir. Atmosfere salınan karbondioksit gibi sera etkisi yaratan gazların, yer kabuğu ve denizlerin ortalama sıcaklıklarında artışa neden olmasına küresel ısınma denir. Sera etkisi doğal bir olaydır fakat çeşitli zararlı gazların insanlar tarafından atmosfere salınması sonucu denge bozularak küresel ısınmada artışa neden olur.
- Dünya'daki sera etkisine neden olan gazlar %36-70 Su buharı, %9-26 Karbon dioksit, %4-9 Metan ve %3-7 ile Ozon'dur.

Ozon Tabakasındaki İnceleme

- Bu, belki de en iyi bilinen küresel çevresel sorundur. Dünya kamuoyunun bu soruna karşı göstermiş olduğu refleks, bir küresel çevre sorununa karşı gösterilen en uygun, en örgütlü refleks olarak değerlendirilir⁶. Klorin taşıyan klorofloro karbonların (CFCs) üretimi ozon tabakasındaki incelmenin temel nedenidir. Klorofloro karbonlar en çok soğutma ve temizlik olmak üzere değişik endüstriyel üretim süreçlerinde kullanılır. Daha önceleri klorofloro karbon üreticileri ve kamusal otorite yetkilileri, klorofloro karbonların ozon tabakasındaki incelme üzerindeki etkisini kabul etmemişlerdir. Ozon tabakasındaki incelme, bilim adamlarının dikkatini ilk kez 1970'li yıllarda çekmiş ve bu konuda uyarıda bulunmuşlardır. Ancak politikacılar bu uyarıyı çok fazla dinlememişlerdir.

Asit Yağmurları

- Asit yağmurları, fosil yakıtların yakılmasıyla oluşan yağışlardır. Özellikle endüstriyel faaliyetlerin ve enerji tüketiminin fazla olduğu yerlerde yakılan, kömür ve petrol gibi fosil yakıtlardan, azot ve kükürt gazları açığa çıkmaktadır. Oluşan bu gazlar bulutlardaki su buharıyla tepkimeye girerek sülfürik ve nitrik asitleri ortaya çıkarmakta oluşan bu asitler ise kar, yağmur, çığ ve sis gibi doğal olaylar sonucunda yeryüzüne ulaşmaktadır. Normal koşullar altında oluşan yağmurların pH değeri 5.6'dır. Bunun altında bir değere sahip olan yağış asit yağmuru olarak adlandırılır. Asit yağmurları, özellikle sanayi devriminden sonra kükürt ve azot gazlarının atmosferde hızla birikmesiyle etkisini hissettirmeye başlamıştır. İlk olarak ise 1852 yılında sanayinin beşiği olan İngiltere'de Robert Angus Smith adındaki bilim adamı asit yağmurları ile hava kirliliği arasındaki ilişkiyi fark etmiş ve sanayinin bu yağışları tetiklediğini ortaya koymuştur.

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER VE KÜRESEL-ÇEVRESEL REFLEKS

- Çevre sorunlarının küresel bir nitelik kazanması kendi içinde küresel bir çevresel bilinç ve küresel bir çevresel refleks yaratma potansiyeli taşımaktadır. Çevresel sorunların küreselleşmesi üzerine çalışan Harper, küresel-çevresel bir bilincin ortaya çıkışını ve çevre sorunlarının küreselleşmesini şu şekilde açıklar: “Nükleer radyasyon, hava ve su kirlenmesi, tehlikeli atıkların sınır ötesine atılması, küresel-biyolojik çeşitliliğin azalması, bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması, denizler, Antartika ve uzayın derinliklerinin kullanılmasına ilişkin bilinmeyenler gibi ulusal sınırları aşan sorunlar küresel ve çevresel bilinci arttırdı”.

- Yukarıda ifade edildiği gibi, kaçınılmaz ve geri döndürülmez bir olgu durumuna gelen küresel çevresel sorunlara karşı gösterilen yerel düzeydeki çabalar gerekli fakat yetersizdir. Küresel çevresel sorunları çözmek için küresel iş birliği ve eşgüdüm gereklidir. Çevresel sorunlar gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, gelişmekte olan ülkelerde de tartışılan güncel sorunlardandır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Avrupa Komisyonu gibi uluslar arası örgütler çevre sorunlarının, belki de en önemli küresel sorunlar haline gelmekte olduklarına belirtmişlerdir.

- Daha önce çevre sorunlarının küreselleşmesinin, dünya ekonomik sisteminin küreselleşmesi ile yakından ilgili olduğu belirtilmişti. Dünya ekonomik sisteminin geldiği son aşamada, dev boyutlu çok uluslu şirketlerin, ulusları ve ulusal sınırları da aşarak küresel ekonominin en belirleyici aktörleri olmalarının ötesinde, küresel çevresel sorunların da en önemli üreticileri olduğu açıktır. Bu bağlamda küresel çevresel sorunlar ile, bu sorunların en önemli üreticileri olan çok uluslu şirketler ve küresel çevresel refleks arasındaki ilişkinin irdelenmesi gerekmektedir.

KÜRESEL ÇEVRECİ BİR BAKIŞ AÇISI

- Önceki bölümlerde çevresel sorunların oluşumu ve küreselleşmesi süreci ile küresel çevresel tepkinin oluşum süreçleri anlatıldı. Bu bağlamda, bu bölümde çevresel olguların küreselleşmesi sürecini inceleyen teorik yaklaşımlar özetlenerek, olası bir küresel çevresel bakış açısının ana hatları belirlenmeye çalışılacaktır. Çevresel sorunların küreselleşmesi üzerine olan politik pazarlıklar, müzakereler ve bilimsel araştırmalar 90'lı yıllarda büyük ölçüde artmıştır. Daha önce ifade edildiği gibi ozon tabakasındaki incelme, karbon emisyonlarından kaynaklanan sera etkisi ve küresel ısınma, söz konusu tartışmaların temel konularını oluşturmıştır. Çevresel sorunların küreselleşmesi konusunda farklı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Temelde iki farklı bakış açısı, çevresel sorunların küreselleşmesi konusunda iki farklı açıklama modeli geliştirmişlerdir. Dunlap ve Catton çevresel sorunların bilimsel bulguların yardımıyla nesnel olarak tanımlanabileceğini öne sürmüşlerdir. Öte yandan Buttel ve Taylor, Gredier ve Garkovich ve Yearly çevresel sorunların küreselleşmesi sürecinin toplumsal olarak yapılandığını ifade etmişlerdir.

- Bu sunumda çevresel sorunların ortaya çıkışı, düşünsel kaynakları, küreselleşmesi süreci ve bu süreci açıklayan teorik yaklaşımlar ele alındı. Bu bağlamda, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, dünya ekonomisinin küreselleşmesi ile bağlantılı olarak, çevresel sorunlar ve çevrecilik ulusal sınırları aşarak küresel düzeyde yaygınlaşmışlardır. Çevreciliğin küreselleşmesi, her toplumun küresel çevresel sorunlardan farklı düzeylerde etkilendiğini ve her toplumun kendine özgü farklı çevrecilik biçimleri oluşturduğunu ifade eder. Çevresel sorunların yaygınlaşarak küreselleşmesi, küresel düzeyde bir çevresel tepkiyi zorunlu kılmıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğindeki gelişmeler küresel çevresel refleksin geliştiğini göstermektedir. Bununla birlikte çok ciddi boyutlara ulaşan, sera etkisi sonucu oluşan küresel ısınma ve denizler genel düzeyinin yükselmesi konusunda uluslar arası topluluk kayda değer bir gelişme sağlayamamıştır. Ancak, küresel çevre sorunlarının çözümü konusunda halen en akılcı yolun küresel tepki ve küresel örgütlenmeler olduğu ve yerel ve ulusal düzeylerdeki tepki ve örgütlenmelerin yeterli olmadığı açıktır. Bunun sonucu olarak, küresel boyuta ulaşarak, tüm dünyayı ve insanlığı çok ciddi ölçülerde tehdit etme noktasına çevresel sorunlara karşı küresel boyutta ve yeni tepki ve örgütlenme modelleri geliştirilmelidir. Bu yeni küresel çevresel tepki ve örgütlenme modellerinde sivil toplumun payı ve ağırlığı, devletler düzeyindeki resmi örgütlenmelerin payı ve ağırlığından daha belirgin olmalıdır.

SORULAR

- Batı kapitalizmi dünyaya özellikle hangi dönemde yayılmıştır ?
  - Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri birbirinden ayıran başlıca çevresel etkinlikler nelerdir ?
  - Doğal hayatın dengesinin bozulması ekosistemin tahrip olması daha çok hangi bölgelerde görülür ?
-

-
-
- Küresel ısınma nedir nasıl oluşur ve zararları nelerdir ?
  - Ozon tabakası nedir neden incelir ve incelmesinin zararları nelerdir ?
  - Asit yağmurları nasıl oluşur ?
  - Çevresel sorunlara karşı gösterilen yerel düzeydeki çabalar yeterlimidir , Çözüm için ne yapılması gerekir ?
  - Küresel ve çevresel sorunları yaratan başlıca faktörler nelerdir ?
  - Çevresel sorunların küreselleşmesi üzerine olan politik pazarlıklar, müzakereler ve bilimsel araştırmalar hangi yıllarda büyük ölçüde artış göstermiştir ?

KAYNAKLAR

- Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Güz 2000
Cilt:1 Sayı:2
- genelkimya100.wordpress.com
- www.cevreportal.com
- www.emo.org.tr

HAZIRLAYANLAR

- Sezer SARIOĞLU
  - Deniz ŞAHİN
  - Musa ÇOŞKUN
-